

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1720>

Volume 6 Issue 7, p. 1127-1138, July 2013

ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEMOKRATİK ALGI VE TUTUMLARINA YÖNELİK TUTTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI*

*DEMOCRATIC UNDERSTANDING AND ATTITUDES OF CANDIDATE
TEACHERS: A STUDY OF SCALE DEVELOPMENT*

Dr. Tugay TUTKUN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim

Doç. Dr. Salih Zeki GENÇ

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği
ABD*

Abstract

The purpose of this study is to develop a scale for assessing teacher candidates' 'personal', 'educational' and 'professional' readiness regarding their perceptions, attitudes and behavior about democracy. There were 42 declarative items in the survey; 15 for the personal, 12 for the educational and 15 for the professional dimension. Items about the personal level were related to areas such as being open-minded, self-critical, collaborative, sensitive and tolerant, respecting individual rights, believing in justice and equality, change and improvement and developing problem solving strategies. The educational level items involved issues such as conducting research, analysis and synthesis, working with other people with different ideas, nationalities, religion, ethnicity, race and gender, being respectful to others and expressing oneself in the classroom. The professional level, on the other hand, examined democratic

---

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

teaching skills such as collaboration with colleagues, being just and open to students, respecting students' rights, questioning teaching skills and knowledge, using different techniques, methods and activities while teaching, creating a positive classroom atmosphere, classroom management and giving feedback to students. 233 candidate teachers studying in Faculty of Education at Çanakkale Onsekiz Mart University in the academic year of 2012-2013 formed the study group. A five point Likert type scale was used to measure the responses to 42 declarative items. Principal components analysis carried out for validity analysis. Item-test correlations calculated in order to assess item validity. Cronbach's Alpha coefficient is measured for scale reliability. As a result, a scale consist of 36 declarative items with a 0.93 Cronbach's Alpha coefficient is developed.

Key Words: Democratic perception, democratic attitude, teacher candidate

Öz

Bu çalışmanın amacı eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının demokratik algı ve tutumlarına ilişkin "kişisel", "eğitsel" ve "mesleki" hazırlıklarını belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Denemelik olarak belirlenmiş olan ölçek kişisel boyut için 15, eğitsel boyut için 12 ve mesleki boyut için 15, toplamda 42 maddeden oluşmaktadır. Kişisel seviyedeki 15 madde; açık fikirli, özeleştiri yapan, işbirlikçi, hassas ve hoşgörülü olma, bireysel haklara saygı duyma, adalet ve eşitliğe inanma, değişme, ilerleme ve problem çözme stratejilerini geliştirme alanlarıyla ilişkilidir. Eğitsel seviyeyi belirlemek için hazırlanmış 12 madde; araştırma, analiz ve sentez yapabilme, farklı fikirdeki insanlarla çalışma, milliyetler, din, ırk ve cinsiyet, başkalarına saygılı olma ve kendini sınıfta ifade etme konularını içermektedir. Mesleki seviyeyi belirleyebilmek için hazırlanan 15 madde ise; meslektaşlarla işbirliği, öğrencilere adil ve açık olma, öğrencilerin haklarına saygı duyma, öğretim becerileri ve bilgisini sorgulama, öğretirken farklı teknikler, yöntemler ve aktiviteler kullanma, pozitif bir sınıf atmosferi, sınıf yönetimi meydana getirme ve öğrencilere dönüt verme gibi demokratik öğretim becerilerinden oluşmaktadır. Ölçek 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 233 öğretmen adayı üzerinde uygulanmıştır. Ölçekte Likert tipi beşli dereceleme kullanılmıştır. Ölçeğin geçerliğine ilişkin bilgi elde edebilmek için döndürülmüş temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Madde geçerliğini belirleyebilmek için madde test korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Sonuç olarak ortaya 36 maddeden oluşan ve 0,93 güvenilirlik katsayısına sahip ölçek çıkmıştır

Anahtar Kelimeler: Demokratik algı, demokratik tutum, öğretmen adayı

Giriş

Demokrasi çoğu kimseye tanıdık gelebilir fakat çoğu zaman karmaşık ve yanlış anlaşılan bir kavramdır. Şüphesiz ki demokratik bir toplum oluşturmak; siyasi kararlar verme, kanunlar koyma, programları yönetme ve müşterek politikalar tertiplemeyle ilişkilidir. Demokrasi, yasadan önce özgürlük, insan haklarını güçlendirme, eşitlik ve adaletin kurumlaşmasıdır. Tüm demokrasiler, vatandaşların özgürce politik kararlar verdiği, bireysel insan hakları ve azınlıkların -etnik, dinî ve politik bile olsa- haklarını koruduğu sistemlerdir, çünkü demokratik yasalar ve kurumlar tüm vatandaşların haklarını korur. Çeşitli tanımları ve fonksiyonlarını akılda tutarak demokrasinin durağan bir kavram olmadığı, aksine dinamik, aktif ve süreci değiştirdiği belirtilebilir. Demokrasi, birlikte yaşamakla ilgilidir ve algılar, varsayımlar ve bireylerin ortak tecrübeleri ile ilişkili olarak “yaşamın yolu” olarak tanımlanabilir (Dewey, 1916).

Eğitim toplumun hayati bir müessesesidir ve demokrasi için oldukça önemlidir. Demokratik eğitimin amacı demokrasinin ilke ve uygulamalarını öğretmek ve özenli okuma ve araştırma sonuçlarını kullanma yoluyla geleneksel düşünme şeklini değiştirmeye yönelik, bağımsız, sorgulayan, analitik ve eleştirel düşünebilen vatandaşlar yetiştirmektir.

Demokratik bir yapıyı tesis edebilmek öncelikle eğitim ile birincil derecede sorumlu bireylerin beceri ve tutumlarını anlayabilmeye bağlıdır. Eğitim demokratik kültürü oluşturabilmek için tek kaynak değildir, aile, medya ve toplumun diğer kurumları da bu sürece katkı vermektedir. Ancak, okullar özellikle formal eğitimi yürüten kurumlar olarak bu süreçte temel bir rol üstlenmektedir (Doğanay, 1997). Bu bağlamda, Rowland (2003) sonucunda doğal bir demokratik anlayışın ortaya çıkacağı şu beş eğitimsel unsurun önemini vurgulamaktadır:

- Öğrenci etkileşimine ve kendini ifade etme davranışlarına olanak sağlayan öğretim yöntemlerinin kullanılması
- Öğretim programlarının içeriği
- Öğretmen-öğrenci ilişkileri ve iletişimi
- Eleştirel düşünme ve eleştirel bakış açılarını geliştirilmesi
- Öğretmenlerin sahip olduğu değerler

Benzer bir şekilde, Hepburn and Radz (1983) da demokratik kültürü oluşturabilmekte şu üç unsuru önemli olarak vurgulamaktadır:

- Okullardaki informal eğitim ile ilişkili olan örtük program
- Resmi öğretim programı
- Okul dışındaki sosyal ve kişisel deneyimler

Formal program öğrencilere sadece demokrasi kültürü hakkında bilgiler verdiğinden öğrenciler üzerinde sınırlı bir etkisi vardır ve demokratik anlayışı geliştiremeyebilir (Şimşek, 2000; Efrat & Schummel, 2003). Bu bağlamda, öğretim ortamları; sınıflar, demokratik sosyal hayatın ve kültürün bir modeli haline gelmedikçe resmi öğretim programı etkili olamayacaktır (Dewey, 1916).

Örtük program okulun ve sınıfın hayat döngüsünü, yönetimin ve öğretmenin disiplin anlayışını ve sınıf içi etkileşimi içermektedir (Vallance, 1983; Paykoç, 1995). Öğretmenler örtük programın kesinlikle en önemli unsurudur.

Öğretmenlerin genel olarak bir vatandaş olarak demokratik anlayışa, değerlere, davranışlara ve tutumlara sahip olması gerekliliği yanında bu bilgi ve anlayışları sınıf içinde de uygulamaları gereklidir. Aksi takdirde demokrasi hakkında sunacakları saf bilgilerin öğrenciler üzerinde uzun vadede etkisi olmayacaktır (Ravits, 1991). Ancak öğretmenlerin sınıf içerisinde yapacağı uygulamalar sahip oldukları algı, değer, inanç ve tutumlardan etkilenmektedir (Morgan, 1991; Ülgen, 1996; Erkuş, 2003). Bu bağlamda, öğretmenlerin sınıf içerisinde ne yaptıklarından önce sahip oldukları algı, değer, inanç ve tutumların belirlenmesi önemli bir gerekliliktir.

Bu ihtiyaçtan hareketle, araştırmanın amacı öğretmen adaylarının demokratik algı ve tutumlarına ilişkin “kişisel”, “eğitsel” ve “mesleki” hazırlıklarını belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Ortaya çıkarılan bu yeni aracın psikometrik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla araçta yer alan ölçekler faktör analizine ve güvenirlik analizine tabii tutulacaktır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi’nde son sınıfta öğrenim görmekte olan 233 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Denemelik olarak belirlenmiş olan ölçek kişisel boyut için 15, eğitsel boyut için 12 ve mesleki boyut için 15, toplamda 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçek çalışmasının yürütüldüğü çalışma grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu Betimsel İstatistikleri

Anabilim Dalları	Cinsiyet		Toplam
	E	K	
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	23	21	44
İngiliz Dili Eğitimi	19	33	52
Okul Öncesi Eğitimi	3	36	39
Sınıf Öğretmenliği Eğitimi	17	29	46
Türkçe Eğitimi	21	31	52
Toplam	83	150	233

Tablo 1, çalışma grubunun betimsel istatistiklerini göstermektedir. Buna göre, öğretmen adaylarının 83'ü kız, 150'si ise erkektir. Beş anabilim dalı öğrencilerinden oluşan grupta kız ve erkek öğretmen adayları anabilim dallarına Okul Öncesi Eğitimi anabilim dalı dışında yaklaşık olarak eşit dağılmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu öğretmen adaylarının demokrasiyle ilgili algıları ve tutumlarını ilgilendiren “kişisel”, “eğitsel” ve “mesleki” hazırlıklarını belirlemek amacıyla hazırlanmış üç grup maddeden oluşmaktadır.

Kişisel seviyedeki 15 madde; açık fikirli, özeleştiri yapan, işbirlikçi, hassas ve hoşgörülü olma, bireysel haklara saygı duyma, adalete ve eşitliğe inanma, değişme, ilerleme ve problem çözme stratejilerini geliştirme alanlarıyla ilişkilidir. Eğitsel seviyeyi belirlemek için hazırlanmış 12 madde; araştırma, analiz ve sentez yapabilme, farklı fikirdeki insanlarla çalışma, milliyetler, din, ırk ve cinsiyet, başkalarına saygılı olma ve kendini sınıfta ifade etme konularını içermektedir. Mesleki seviyeyi belirleyebilmek için hazırlanan 15 madde ise; meslektaşlarla işbirliği, öğrencilere adil ve açık olma, öğrencilerin haklarına saygı duyma, öğretim becerileri ve bilgisini sorgulama, öğretirken farklı teknikler, yöntemler ve aktiviteler kullanma, pozitif bir sınıf atmosferi, sınıf yönetimi meydana getirme ve öğrencilere dönüt verme gibi demokratik öğretim becerilerinden oluşmaktadır.

Ölçeğin üç bölümünde de maddelerde 5'li Likert tipi dereceleme kullanılmış ve kesinlikle katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kısmen katılıyorum (3), katılıyorum (4) ve kesinlikle katılıyorum (5) şeklinde puanlanmıştır.

Veri Toplama ve Analiz Süreci

Araştırmanın veri toplama aşaması Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde 2012-2013 eğitim-öğretim yılı, bahar yarıyılında İngiliz Dili Eğitimi, Türkçe Eğitimi, Sınıf Öğretmenliği Eğitimi, Okul Öncesi Eğitimi ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dallarının 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan öğretmen adayları üzerinde gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir.

3 boyutta 42 maddeden oluşan ölçme aracı son sınıfta okumakta olan 254 öğretmen adayına uygulanmış ancak veri analizi sürecinde tamamlanmamış olan anket formları analiz sürecinden çıkarılmış, sonuç olarak analiz süreci 233 öğretmen adayı üzerinden yürütülmüştür.

Elde edilen veriler üzerinde ölçeklerin geçerlik ve güvenilirliklerine kanıt sağlamak amacıyla; 1) madde geçerliğini belirlemek için madde test korelasyonları, 2) yapı geçerliğine ilişkin açımlayıcı faktör analizi 3) güvenilirliği belirlemeye yönelik olarak Cronbach's Alpa güvenilirlik katsayıları hesaplaması yapılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi sürecinde döndürülmüş temel bileşenler faktör analizi ve Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Ölçekte yer alacak maddelerin belirlenmesinde kriter faktör yük değeri olarak 0,50 değeri alınmış (Martın & Newell, 2004) ve öz değeri 1'den büyük olan faktörler üzerinde işlem yapılmıştır (Tabachnick & Fidell, 2001). Maddelerin tek bir faktörde yer alması ve iki faktörde yer alan faktörler arasında ise en az 0,10 fark olması kriterleri kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2007). Veri analizi sürecinde 'IBM PASW Statistics (SPSS) 18.0' programı kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Ölçme aracı genel olarak demokratik algı ve tutumlara yönelik hazırlık düzeyini ölçmeyi amaçlıyor olsa da araçta yer alan kişisel, eğitsel ve mesleki hazırlık düzeyini tespit etmeyi amaçlayan üç alt ölçek için ayrı ayrı açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Kişisel boyut ölçeği maddelerine uygulanan faktör analizi sonucunda 15 maddeden oluşan ölçekten ölçeğin yapısına uymayan veya birden fazla faktöre yük veren dört madde ("K1 Araştırma yapmayı severim", "K3 Eleştirilere açığımdır", "K6 Farklı dil ve kültürleri öğrenmeye meraklıyım" ve "K11 Özgüvene sahibimdir") çıkartılmıştır. Kalan 11 madde üç faktör altında toplanmaktadır.

Tablo 2. Kişisel Boyutun Faktör Yapısı, Madde Test Korelasyonları ve Güvenirlik Katsayıları

Ölçek maddeleri	r	1	2	3	4
K14 Zayıf ve güçlü olduğum yönleri bilirim	,438*	,790	,051	,019	-,061
K12 Görev ve sorumluluklarımı yerine getiririm	,469*	,615	-,035	,194	,193
K13 Değişime ve gelişime açığımdır	,609*	,558	,134	,397	,181
K15 Sorunlara çözüm stratejileri geliştirebilirim	,493*	,585	,361	-,133	-,175
K7 Adalet ve eşitliğe inanırım	,440*	-,004	,823	,167	-,089
K8 Kişisel haklara saygı duyarım	,549*	,112	,764	,114	,279
K10 Hoşgörülü ve duyarlıyım	,617*	,379	,510	,040	,309
K4 Farklı fikirlere saygı duyarım	,460*	,050	,091	,801	,049
K5 Farklı cins, köken, ırk, din ve milliyetlerden olan kişilerle çalışmaya açığımdır	,504*	,122	,106	,801	,064
K2 Grup/Takım çalışmasına gönüllü olarak katılırım	,429*	-,096	-,022	,055	,842
K9 İşbirliğine açığımdır	,583*	,291	,229	,100	,719
Öz değerler		3,121	1,299	1,179	1,120
Açıklanan varyans oranı		17,3	15,874	14,107	13,801
Ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha			,725		
Ölçeğin tamamı için açıklanan varyans oranı			%61,082		

*: p < 0,01

Tablo 2, yukarıda belirtilen dört madde çıkartıldıktan sonra yapılan ikinci analizin sonuçlarını göstermektedir. Buna göre ölçekte kalan 11 madde 4 faktör altında toplanmaktadır. İkinci analiz sonucunda ölçek maddeleri arasında multicollinearity sorunu olmadığı gözlenmiştir (determinant=0,051). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,747 olarak oldukça kabul edilebilir bir düzeyde ve Barlett Sphericity testi ($\chi^2 = 451,179$; $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Anti-image matrisi ile elde edilen çapraz ilişki katsayıları 0,606 ile 0,866 arasında değişmekte ve ortak varyans (communalities) değerleri 0,536 ile 0,722 arasında değişmektedir. Dört faktörün toplam varyansı açıklama oranı %61,082'dir. Modele dayanan (reproduced correlations) ilişkileri incelendiğinde artıkların (residuals) % 43'ünün 0,05 ve üzerinde değere sahip olduğu belirlenmiştir. 11 maddeden oluşan ölçeğin güvenilirliği 0,725'tir.

Tablo 3. Kişisel Boyutun Alt Faktörleri Arasındaki Korelasyonlar

	Tamamı	2. Alt faktör	3. Alt faktör	4. Alt faktör
1. Alt faktör		,416*	,470*	,403*
2. Alt faktör			,464*	,485*
3. Alt faktör				,402*

* $p < 0,01$

Tablo 3, kişisel boyutun alt faktörleri arasındaki korelasyon katsayılarını göstermektedir. Buna göre dört boyutun arasındaki ilişkiler 0,01 düzeyinde anlamlıdır. Sonuç olarak, elde edilen bulgulardan hareketle ölçek maddelerinin geçerliği ve aynı yapıyı ölçtüğü kararına varılmıştır.

Eğitsel boyut ölçeği maddelerine uygulanan faktör analizi sonucunda 12 maddeden oluşan ölçekten ölçeğin yapısına uymayan ve birden fazla faktöre yük veren bir madde ("Eg1 Sınıf arkadaşlarıyla uyumlu çalışırım") çıkartılmıştır.

Tablo 4, eğitsel hazırlık düzeyini ölçmek için hazırlanan ölçeğin yukarıda belirtilen "Eg1 Sınıf arkadaşlarıyla uyumlu çalışırım" maddesi çıkartıldıktan sonra yapılan ikinci analizin sonuçlarını göstermektedir. Buna göre ölçekte kalan 11 madde yine 3 faktör altında toplanmaktadır. İkinci analiz sonucunda ölçek maddeleri arasında multicollinearity sorunu olmadığı gözlenmiştir (determinant=0,033). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,805 olarak oldukça kabul edilebilir bir düzeyde ve Barlett Sphericity testi ($\chi^2 = 778,757$; $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Anti-image matrisi ile elde edilen çapraz ilişki katsayıları 0,503 ile 0,747 arasında değişmekte ve ortak varyans (communalities) değerleri 0,507 ile 0,751 arasında değişmektedir. Üç faktörün toplam varyansı açıklama oranı %60,442'dir. Modele dayanan (reproduced correlations) ilişkileri incelendiğinde artıkların (residuals) % 49'unun 0,05 ve üzerinde değere sahip olduğu belirlenmiştir. 11 maddeden oluşan ölçeğin güvenilirliği 0,811'dir.

Tablo 4. Eğitsel Boyutun Faktör Yapısı, Madde Test Korelasyonları ve Güvenirlik Katsayıları

	r	1	2	3
Eg11 Öğretim elemanı veya arkadaşlarıma geri dönüt verirken saygılı davranırım	,495*	,857	,121	,039
Eg12 Sınıf içi ve dışında istek ve/veya şikâyetlerimi belirtirken saygılıyım	,496*	,819	,128	,169
Eg10 Sınıfta değişik aktivite, yöntem ve tekniklerin kullanılmasına açığım	,421*	,720	,140	,291
Eg7 Sınıf içinde öğretim elemanına ve arkadaşlarıma saygı duyarım	,423*	,589	,386	,170
Eg5 Farklı fikirdeki arkadaşlarımla çalışabilirim	,446*	,060	,790	,012
Eg3 Öğretim elemanlarından gelebilecek eleştirilere açığım	,467*	,118	,727	,276
Eg4 Sınıf arkadaşlarından gelebilecek eleştirilere açığım	,464*	,166	,712	,178
Eg6 Farklı cins, köken, ırk, din ve milliyetlerden olan arkadaşlarımla çalışmaya açığım	,461*	,229	,674	,007
Eg2 Çalışmalarım için araştırma, analiz ve sentez yaparım	,402*	-,023	,248	,764
Eg9 Çalışmalarımı zamanında ve etkin olarak yerine getiririm	,433*	,272	-,021	,713
Eg8 Sınıf içindeki aktivitelere katılımım	,495*	,234	,123	,644
Öz değerler		3,986	1,495	1,168
Açıklanan varyans oranı		22,716	21,735	15,992
Ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha		0,811		
Ölçeğin tamamı için açıklanan varyans oranı		%60,442		

*: p < 0,01

Tablo 5. Eğitsel Boyutun Alt Faktörleri Arasındaki Korelasyonlar

	Tamamı	2. Alt faktör	3. Alt faktör
1. Alt faktör		,427*	,434*
2. Alt faktör			,437*

*:p < 0,01

Tablo 5, eğitsel boyutun alt faktörleri arasındaki korelasyon katsayılarını göstermektedir. Buna göre üç boyut arasındaki ilişkiler 0,01 düzeyinde anlamlıdır. Madde-test korelasyonları, açımlayıcı faktör analizi ve faktörler arası korelasyon

katsayılarından hareketle ölçek maddelerinin geçerliği ve aynı yapıyı ölçtüğü kararına varılmıştır.

Tablo 6. Mesleki Boyutun Faktör Yapısı, Madde Test Korelasyonları ve Güvenirlik Katsayıları

	r	1	2	3
M6 Öğrencilerimin haklarına saygılı olurum	,543*	,804	,240	,179
M5 Öğrencilerime eşit ve adil davranırım	,544*	,768	,218	,192
M7 Öğrenci velileriyle iletişime açığım	,487*	,764	,242	,231
M8 Meslektaşlarımla işbirliğine açığım	,410*	,688	,136	,229
M15 Öğrencilerine yazılı ya da sözlü geri dönüt veririm	,496*	,555	,421	,193
M13 Araştırma becerilerini etkin bir şekilde kullanırım	,495*	,029	,745	,136
M14 Sınıfta öğrencilerinin kendilerini rahatça ifade edebilecekleri ortamlar hazırlarım	,465*	,360	,678	,025
M11 Sınıf içinde çıkabilecek sorunlara çözüm bulmaya çalışırım	,440*	,269	,646	,221
M10 Mesleki bilgi ve becerilerimi sorgularım	,458*	,224	,632	,307
M12 Sınıf içinde farklı yöntem, teknik ve aktiviteleri kullanmaya açığım	,465*	,360	,632	,296
M2 Mesleki eleştirilere açığım	,402*	,188	,205	,797
M4 Farklı cins, köken, ırk, din ve milliyetlerden olan öğrencilerle çalışmaya açığım	,465*	,201	,045	,748
M1 Öğretmen arkadaşlarımla ve yöneticilerle uyumlu çalışırım	,428*	,140	,274	,683
M3 Mesleki değişim ve gelişime açığım	,409*	,353	,298	,600
Öz değerler		6,192	1,225	1,113
Açıklanan varyans oranı		22,885	20,306	17,734
Ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha		,897		
Ölçeğin tamamı için açıklanan varyans oranı		60,925		

*: p < 0,01

Tablo 6, mesleki hazırlık düzeyini ölçmek için hazırlanan ölçeğin varimax döndürme yöntemiyle yapılmış faktör analizi sonuçlarını göstermektedir. Buna göre ölçekte yer alan 14 madde 3 faktör altında toplanmaktadır.

Mesleki boyut ölçeği maddelerine uygulanan faktör analizi sonucunda 15 maddeden oluşan ölçekten ölçeğin yapısına uymayan ve birden fazla faktöre yük veren bir madde (“M9 Mesleki görev ve sorumluluklarımı tam ve etkin bir şekilde yerine getiririm”) çıkartılmıştır. Bu madde çıkartıldıktan sonra yapılan analizde değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde multicollinearity sorunu olmadığı gözlenmiştir (determinant=0,002). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,895 olarak oldukça kabul edilebilir bir düzeyde bulunmuştur. Barlett Sphericity testi ($\chi^2 = 1469,597$; $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur.

Ölçekteki maddelerin anti-image matrisi ile elde edilen çapraz ilişki katsayıları 0,502 ile 0,688 arasında değişmektedir. Ölçekteki maddelerin faktör çıkarmadan sonra varyansın ne kadarına ortak olduğunu gösteren ortak varyans (communalities) değerleri 0,539 ile 0,736 arasında değişmektedir. Özdeğeri 1’in üstünde olan bu üç faktörün toplam varyansı açıklama oranı %60,925’tir. Bu üç faktörün öz değerleri sırasıyla; 6,192 / 1,225 ve 1,113’tür, varyansı açıklama oranları ise sırasıyla; 22,885 / 20,306 ve 17,734’tür. Gözlenen veriye değil de modele dayanan (reproduced correlations) ilişkiler incelendiğinde artıkların (residuals) % 46’sının 0,05 ve üzerinde değere sahip olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği 0,897’dir.

Tablo 7. Mesleki Boyutun Alt Faktörleri Arasındaki Korelasyonlar

	Tamamı	2. Alt faktör	3. Alt faktör
1. Alt faktör		,646*	,574*
2. Alt faktör			,558*

*:p < 0,01

Tablo 7, mesleki boyutun alt faktörleri arasındaki korelasyon katsayılarını göstermektedir. Buna göre üç boyut arasındaki ilişkiler 0,01 düzeyinde anlamlıdır. Madde-test korelasyonları, açımlayıcı faktör analizi ve faktörler arası korelasyon katsayılarından hareketle ölçek maddelerinin geçerliği ve aynı yapıyı ölçtüğü kararına varılmıştır.

Öğretmen adaylarının demokratik algı ve tutumlarına ilişkin “kişisel”, “eğitsel” ve “mesleki” hazırlıklarını belirlemeye yönelik hazırlanan ölçeklerden oluşan veri toplama aracının geçerliğine kanıt oluşturabilmek için “kişisel”, “eğitsel” ve “mesleki” boyutlar arasındaki korelasyon katsayıları da hesaplanmıştır.

Tablo 8. Kişisel, Eğitsel ve Mesleki Boyutlar Arasındaki Korelasyonlar

	Eğitsel boyut	Mesleki boyut
Kişisel boyut	,703*	,644*
Eğitsel boyut		,793*

*p < 0,01

Tablo 8'e göre veri toplama aracında yer alan "kişisel", "eğitsel" ve "mesleki" boyut ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları 0,001 düzeyinde anlamlıdır. Ölçme aracını oluşturan üç bölümdeki 36 maddenin toplam güvenilirliği 0,927 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, öğretmen adaylarının demokratik algı ve tutumlarına ilişkin "kişisel", "eğitsel" ve "mesleki" hazırlıklarını belirlemeye yönelik geçerliği ve güvenilirliği belirlenmiş bir ölçme aracı çıkmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada öğretmen adaylarının demokratik algı ve tutumlarına ilişkin "kişisel", "eğitsel" ve "mesleki" hazırlıklarını belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Ölçek 36 maddeden oluşmaktadır. "Kişisel boyut" 11, "eğitsel boyut" 11 ve "mesleki boyut" 14 madde ile ölçülmektedir. Ölçeğin tamamına ait iç tutarlık katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur.

Çalışma sonucunda ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulgular, öğretmen adaylarının ilgili düzeylerini belirlemek için kullanılabilir nitelikte olduğu kararına ulaşılmıştır. Ancak, sosyal ve kültürel hayatta, dolayısıyla da demokrasi ve demokratik kültür anlayışında meydana gelebilecek değişmelerin ölçek ile edinilecek sonuçları etkileyebileceği dikkate alınarak ölçeğin gelecekteki kullanımlarında temel geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının tekrarlanması, toplanacak verilerin bilimselliği açısından gerekli olacağı düşünülmektedir.

Nicel araştırma yöntemlerinin sınırlılıkları göz önüne alındığında öğretmen adaylarının "kişisel", "eğitsel" ve "mesleki" hazırlıklarını belirlemeye yönelik bu ölçme aracının tek başına öğretmen adaylarının ilgili boyutlardaki düzeylerini belirlemede yeterli olamayacağı, beraberinde nitel yöntemler ile desteklenmesi gerektiği öne sürülebilir.

KAYNAKÇA

- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- DEWEY, J. (1916). *Democracy and Education*. New York: Macmillan Inc.
- DOĞANAY, A. (1997). Türk Politik Kültürü ve Gençliğin Eğitimi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), s. 51-61.
- EFRAT, A., & SCHIMMEL, D. (2003). Walking the democratic talk: Introduction to a special issue on collaborative rule making as preparation for democratic citizenship. *American Secondary Education*, 31(3), s. 3-15.
- ERKUŞ, A. (2003). *Psikometri Üzerine Yazılar*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği yayınları.
- HEPBURN, M. A., & RATZ, M. A. (1983). Why we should be Concerned? *National Council for the Social Studies Bulletin*, 70, s. 1-4.
- MARTIN, C. R., & NEWELL, R. J. (2004). Factor Structure of the Hospital Anxiety and Depression Scale in Individuals with Facial Disfigurement. *Psychology Health and Medicine*, 327-336.
- MORGAN, C. T. (1991). *Psikolojiye Giriş*. (H. Arıcı, & O. Aydın, Çev.) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.
- PAYKOÇ, F. (1995). TED İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları. F. Paykoç içinde, *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Çağdaş Eğilimler* (s. 46-68). Ankara: TED Yayınları.
- RAVITC, D. (1991). Democracy: What it is and how to teach it? *Social Studies*, 82(2), s. 50-55.
- ROWLAND, S. (2003). Teaching for Democracy in higher Education. *Teaching in Higher Education*, 8(1), s. 89-101.
- ŞİMŞEK, A. (2000). *Sınıfta Demokrasi*. Ankara: Eğitim Sen yayınları.
- TABACHNICK, B. G., & FIDELL, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- ÜLGEN, G. (1996). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Lazer Ofset.
- VALLANCE, E. (1983). Hiding the Hidden Curriculum: An Interpretation of Language of Justification in Nineteenth Century Educational Reform. *Curriculum Theory*(1), s. 5-21.